ЈЕЖ ИЗДАВАШТВО

Нови Сад
2023.

Данило Раденковић

ТРЕШ ТУРИЗАМ

алтернативни водич кроз Београд

За издавача:
Страхиња Вујић

Уредници:
Јелена Репац
Страхиња Вујић

Дизајн:
Дуња Мишковић

Лектура:
Биљана Васић

Графичка припрема и штампа:
Футура, Нови Сад

Тираж:
1.000

Издавач:
Јеж издаваштво
www.jez.rs

Издавач се захваљује пријатељима без чије помоћи
ова књига не би била могућа.

ТРЕШ ТУРИЗАМ

Београду,

Мојој земљи,

Маргиналцима, бескућницима, коцкарима, навијачима, прошлим временима, људима који се свакодневно боре са собом, људима у беспарици, људима који су промашили факултет, послове, емотивне партнере, животне прилике, кафани, поломљеним флашама, изласцима, ноћном превозу који касни, сновима који и даље нису остварени. Ова књига је за вас исто колико је и за неког ко први пут види овај град онаквим какав јесте.

Посвећујем је породици, пријатељима, људима који су сумњали у мене и онима који су се, исто тако, и разочарали у мене. Посвећујем је крају, људима који су скренули, неприлагођенима, људима који нису живели по шаблону, не зато што су тако желели, већ зато што их је нешто или неко одвео у мрак. Посвећујем је Катарини и Софији која је претрпела моје грешке. Посвећујем је деценији која је прошла и на коју нико није обратио пажњу.

Живела маргина!

Данило Раденковић

А ти си овде странац, брате...

Шта је суштина посла туристичког водича, или, једноставно, водича? Да скрене пажњу на битно свима који обилазе места која не познају, која нису њихов дом, који су, једноставно, странци.

Скретање пажње, или руковођење пажњом је, са друге стране, једно од најважнијих друштвених моћи. Брендови се, на пример, боре за нашу пажњу, а маркетари истражују понашања и навике купаца, њихове мождане таласе, кретање очију да би утврдили како да скрену пажњу на робу својих клијената. Безбедносне службе користе разне технике да посредством медија скрену пажњу јавности са неких ствари или на неке ствари. Водич, схваћен као скретничар пажње, позиција је моћи чак и више него што је позив, односно једна од професија.

Занимљиво је да већину водича у животу не бирамо сами. Родитељи и старатељи су, на пример, наши први водичи и бивају нам додељени углавном мимо наше воље. И васпитаче, учитеље, наставнике, професоре, а и водиче на туристичким путовањима нам такође углавном одређују други. Чини се да не би било лоше да бар самостално делегирамо своје водиче кад им већ тим звањем препуштамо руковођење тако вредним аспектом нашег бивања – нашом пажњом.

Данила сам, као и већину људи током последњих петнаестак година, упознао на нету као великог љубитеља репа. Наше познанство је задобило више *офлајн* квалитета када сам са женом и сином 2019. летовао у Турској преко туристичке агенције за коју је Данило радио као... имате један покушај да погодите. Мислим да ми је још тада причао како има велику жељу и још увек нејасну идеју о нечему што би повезало његов позив са причама о Београду.

Треш Туризам се за мене, ипак, догодио прилично неочекивано. Штавише, пало ми је на памет да, док ово пишем, погледам прве објаве на Инстаграму и схватио сам да већину нисам лајковао што, када сам ја у питању, значи да их нисам ни видео. С обзиром на то да сам Данила упознао много година пре настанка Треш Туризма, па чак са њим и разговарао о идеји док је још увек била у повоју, невероватно ми је како се догодило да целу причу укачим тек када се већ подоста развила. То ми је, пре свега, чудно јер ми већ годинама људи које ни не познајем упадају у инбокс са жељом да прокоментаришем њихове идеје и радове. Схватио сам да ствар није у томе што Данило има више самопоуздања од других аутора текстова, музике и којечега другог, или у томе што је одрастајући скапирао да не треба бити смарач, иако су и једно и друго чињенице. Једноставно, Данило је човек који је сваком од нас оставио могућност да га сами прогласимо својим изабраним водичем.

Али, коме уопште треба водич у данашње доба готово потпуне информативне умрежености и премрежености? Зар нема довољно некаквих *Trip Advisora* и сличних виртуелних пројеката и заједница које нам у пар кликова откривају слатке тајне најудаљенијих забити и одвајају жито од кукоља за потребе најразличитијих туриста?

У покушају да се одговори на ова питања, открива се да Данило и његов Треш Туризам заправо и нису оно што се обично сматра водичима. То сам, међутим, схватио тек када сам се осврнуо на своје искуство.

Наиме, у пролеће 2012. сам напустио Дорћол, крај у који сам се доселио у јесен 1982. са непуне четири године. У јесен 2020. сам се, након осам година које сам провео на Звездари у три различите гајбе, вратио са женом и сином у исти стан на Дорћолу у којем сам провео највећи део живота. Током тих осам звездарских година сам на Дорћолу био сваког другог-трећег дана, виђао се са комшијама из старе зграде, ортацима и ортакињама из школе и краја... Па ипак, добро се сећам прве недеље по повратку и момента када ме је пукла свест да сам странац у *свом* крају, крају у којем сам научио највише о животу.

Ствар је једноставна и много пута речена у историји човечанства – све тече. Није та стална промена наших окружења па онда и нас самих последица разних тржишних и геополитичких интереса и махинација, центрификација, наглих изградњи и урбанизација, миграција, (нео)либерализама, глобализама, иако је у нашем времену вероватно најлакше објашњива коришћењем тих појмова. Чак и да стојимо на истом месту, хтели-не хтели се мењамо заједно са својим окружењем, губимо старе и стичемо неке нове идентитете. Сви током својих живота бивамо безброј пута интерно расељени и приморани да изнова будемо странци да бисмо, кад у неком моменту створимо себи привид домаћег терена, опет обрнули цео круг одомаћивања.

Тек с тим увидом сам схватио да је Треш Туризам, у ствари, водич човека који је свестан да је, као и сви ми, странац и на свом терену, а кога истовремено гони она романтичарска, или, једноставно, људска чежња да се *свуда буде код куће* (Новалис). И баш из такве поставке проистиче и наглашена интимност Треш Туризма која се огледа у елаборатима на тему наизглед најпролазнијих места, прича, појава и ствари које можда никада никоме нису ни биле битне.

Интимност је, чини ми се, и главни разлог за придев *треш* у имену целе приче – придев којим се унапред урачунавају и одбацују све могуће прозивке дежурних кринцоловаца којима је јавно исказивање интимног главно ловиште. *Треш* је ту, међутим, и ознака која сугерише да су ствари које се разматрају најчешће из домена тзв. ниже културе, односно део обичаја, навика и погледа на свет људи који живе своје животе у нижим пределима друштвене лествице. Свеједно што би неко без задршке одбацио као још једно прозаично заговарање (локал)патриотизма, национализма или обраћање некаквој својој *генерацији*, свако благонаклоно односење према разним – по живот

и друштво опасним (!!!) – хедонизмима и сл, у Треш Туризму је прихваћено као део света у којем се можда може и не бити странац, па макар и краткорочно. Има ту класичног емсијевског хватања блеје и свакодневице речима које то ефемерно и пролазно претварају у вечно, има ту документаризма *Предграђа* Петра Илића Ћирила и крајоцентризма *Дизел горива* Дарка Делића, али Треш Туризам је, ипак, нешто ново. Време ће можда показати да је Треш Туризам заправо једини -изам који нам је свима близак.

Предраг Вукчевић а.к.а Беге Фанк

АУТОБУСКА СТАНИЦА

Не могу да се отргнем утиску који је тако очигледан, а опет толико неприметан за нашу свакодневицу, и који се заклања солитерима на месту где је некада постојала кафана Паун. Иако, нажалост, прича није о самој кафани, која је кукавички и мучки срушена, у питању је, ипак, социолошки феномен који се јавља на местима где велики број циркулише. Позната по прљавштини, болестима и нежељеним сусрѐтима, аутобуска станица у себи крије наду у бољитак.

Нисам у могућности, нити желим да пишем конкретно о кафанама и локалима који се ту налазе. Било би незахвално. Као неко ко није осетио драж студирања у другом граду, никада нисам превише залазио ту. Ипак, детаљи и архитектура нам много откривају. Откривају појединости, ситнице, које се не примећују због журбе и куповине перонских карата, а оне из године у годину показују да, ипак, нисмо економски стабилни. Економску стабилност или нестабилност можемо наћи у кладионицама прекопута.

Кафане, које се налазе ту, својеврстан су времеплов. Ипак, не бих желео да будем носталгичан према времену које је у сваком смислу било погубно за становништво, али морам бити реалан, и рећи ћу да је смисао за укус постојао код појединих партијских функционера или архитеката који су чували посао. Основана 1966. године, аутобуска станица је место које ће увек бити ружно. Нити то мислим у неком негативном контексту, нити тражим да се станица побољша или реновира (како год). Она је баш јединствена због своје неуређености, прљавих тоалета, или баш због људи који негде беже. Беже код својих јер су студенти, беже од обавеза, или беже у бољу будућност, коју сигурно неће наћи у иностранству. Бар ја тако мислим. Станица је симбол бега и илузије људи који би да забораве да су икада попили ракију, пиво или кафу ту. Не верујем да је и конобарима пријатно када их питају где раде. Ја не бих имао муда да признам како служим људе који ти у слободно време нуде бријаче, ножеве или крадене парфеме. Не зато што је то срамота, већ зато што је то ризично колико и рад на градилишту прекопута. Оба ризикују да се повреде. Један од убода ножем, други од пада са скеле. Додуше, конобар ипак има више времена за себе и своје ближње. Ваљда. Стереотипи који владају ту се нису потврдили. Ако се човек потруди, може да пронађе комфор и сигурност. Бар у делу који је предвиђен за пушаче, јер ту смрди више него било где. Све у свему, јако глуп обилазак, који те тера на још глупље размишљање.

ТРИЛ

информације
ИЗЛАЗ
НА ПЕРОНЕ
EXIT
TO PLATFORMS
MENJAČNICA

KAFE

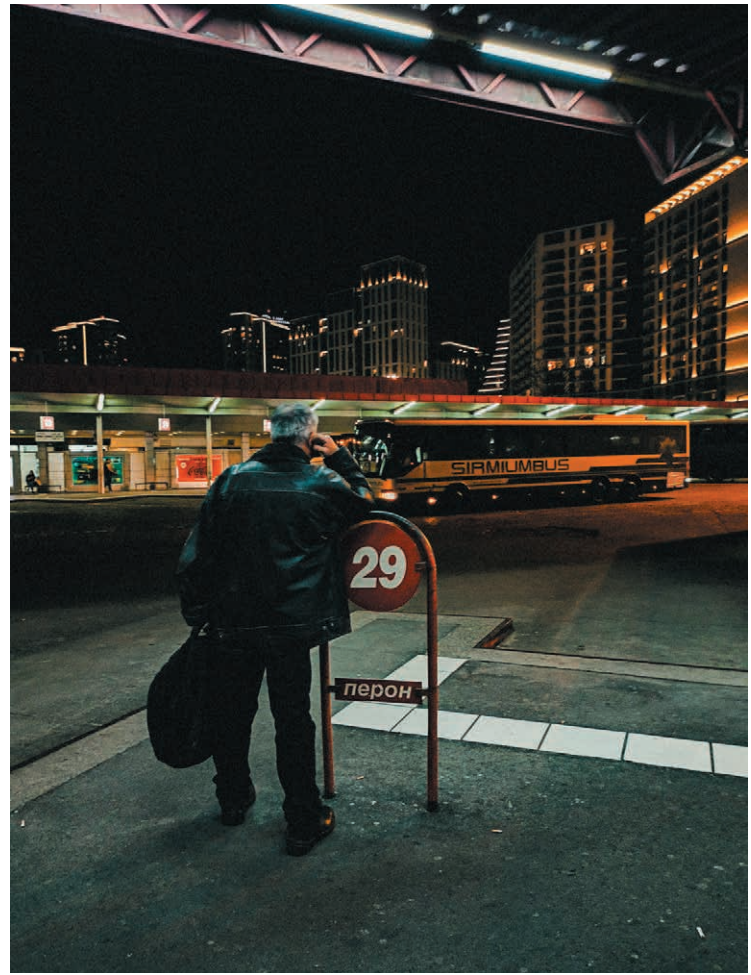
SIRMIUMBUS
29
перон

БАЊИЦА

Ако бих са неке објективне удаљености посматрао и причао о Бањици, помислио бих да је то крај који је величине неке омање државе у западној Европи. Не због тога што се Бањица разликује од других крајева Београда, већ што можемо на тако малој површини и даље да постојимо као сведоци историје и идеологија које су прошле и које и данас постоје у нашој земљи.

Почев од зграде Државне безбедности где још увек постоји дрворед који се из птичије перспективе види као надимак доживотног председника Југославије, па све до графита навијачке групе Фудбалског клуба „Рад" где и сами њени припадници истичу идеологију трећег пута. Било да се ви слажете са том идеологијом или не, несумњиво је да су навијачи Фудбалског клуба „Рад" унели новину: у стилу облачења, музици коју слушају или схватању живота. Несумњиво је да је на улицама Београда пресађен дух *OI* панк културе и културе коју си пре тога могао да видиш једино у филмовима чија се радња одвија у Лондону или негде на Острву. Чувене фајерке, мартинке и други одевни предмети су били још више распрострањени међу навијачима који су потомци радничких породица и породица које су деценијама пре тога живеле у истом крају. Није битно да ли је шајкача или зелена Алфа фајерка, то су исти људи који се свакодневно боре за опстанак. Разлика је, нажалост, само у брзини живота и стресу.

Настала за време Другог српског устанка, Бањица је деценијама касније важила за насеље које је уједно и најнапредније. Код чувене Паунове чесме постојала је прва линија за расхлађивање млека. Тај податак потврђује да је Бањица била пољопривредно насеље богато трговцима, сељацима и другим обичним људима. Не рачунајући доба неолита, Бањица је вековима била сведок смене власти. Било да је то монархија, комунизам или данашњи нелиберални капитализам, Бањица и њена околина ћуте и трпе наше промене. Бањица трпи нашу неслогу, културу, ратове и туђе окупације и само чека да, као и сви смртници, прођемо поред ње. Бањица је синоним за многе ствари које смо јој ми наметнули. Било да је то здравство, војска, полиција или навијачка група, она са собом носи толико епитета и синонима да јој је потребна књига, а не једно поглавље које ће, исто тако, нестати у мору других слика и поглавља.

Мало је времена за Бањицу. Потребно је блејати, навијати, или се једноставно шетати Бањицом минимум годину дана како би схватио да си, као и она, помешаних осећања која савршено функционишу, без обзира што другима то звучи сулудо или парадоксално. Бањица јесу помешана осећања. А ниједно није негативно.

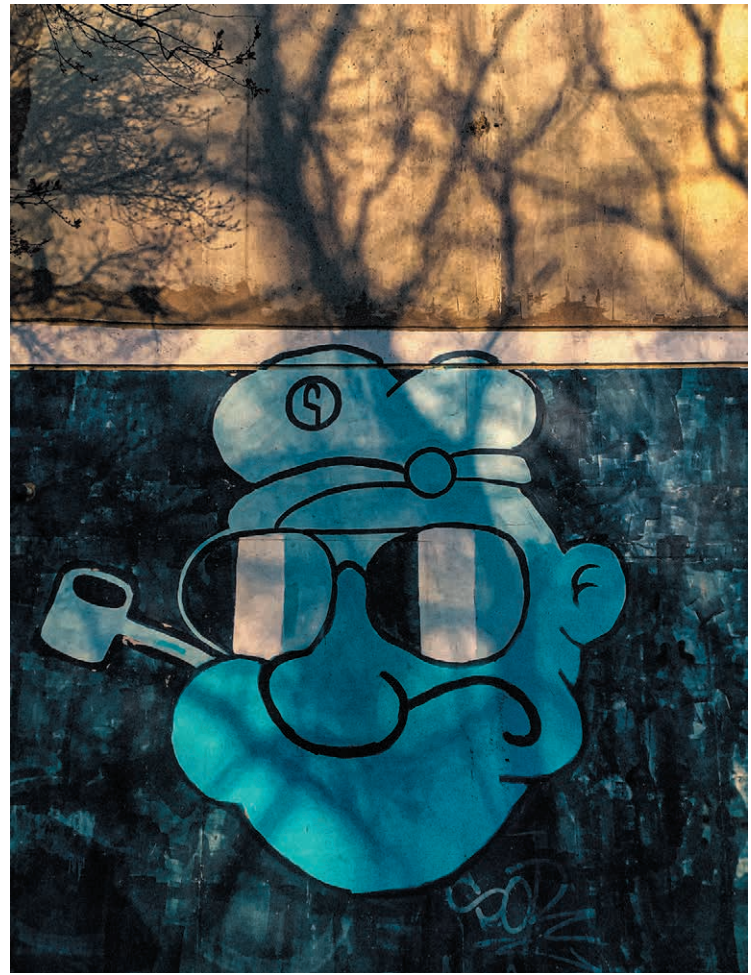

VIDEO CLUB

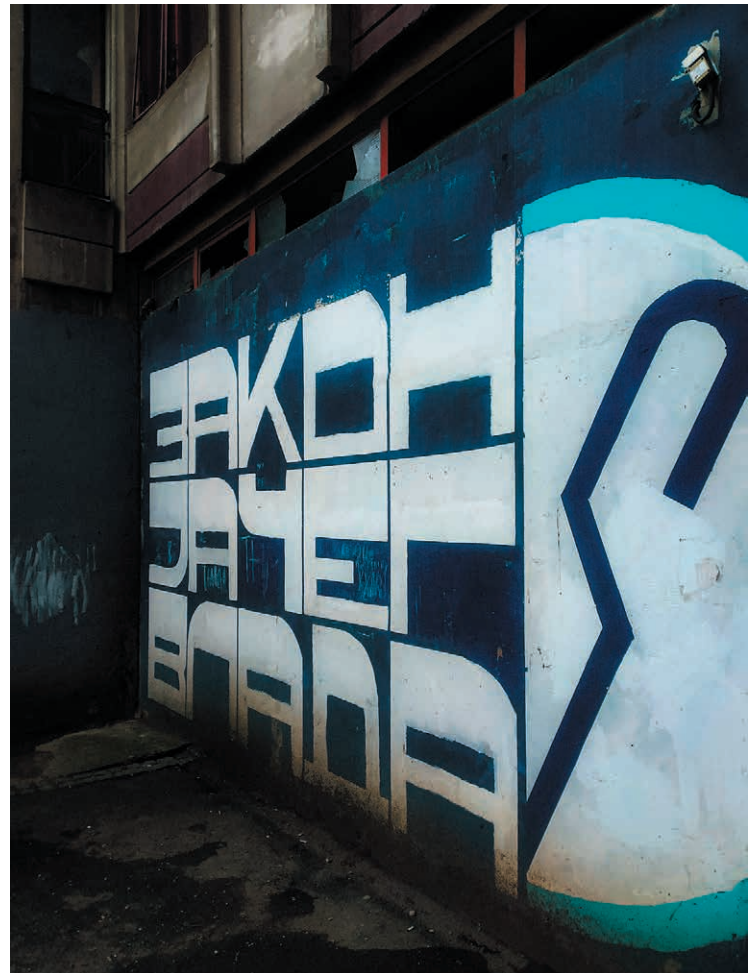

ВОЈНИ ПУТ

У пуном аутобусу са натписима на руском, клатили су се људи који поносно говоре да су са Галенике или из Земуна. Аутобус је био другачији од оних које сам могао да виђам свакодневно, али људи су унутра исто гледали забринуто кроз прозор као негде у центру града. Ако се помисли на Земун и његову ближу околину, обично се мисли на лепше крајеве и на делове који те лети терају да нагло баталиш све и преселиш се у Земун. Земунци кажу да нису из Београда, док други, који живе близу Галенике, не знају можда ни где се налазе. Не знам да ли бих могао себе да замислим како живим близу ауто-пута и свакодневно слушам буку мотора и сирену полиције. Да сам нека туристичка организација, на неком имагинарном рекламном материјалу бих написао како нема потребе да се иде у Рио де Жанеиро, већ просечна особа може да уштеди новац и само обиђе Војни пут који постаје прави лавиринт ако скупиш довољно храбрости да као странац уђеш међу браћу која стоји попут кипова испред својих кућа. Питају сваког шта ћеш ту, па су тако и мене питали зашто сам дошао. Лупио сам да тражим вулканизера. Брат који ме је питао није прогутао ту причу, већ је, са још већом дозом сумње гледао у мене. Не знам да ли сам у том тренутку био у Београду, или у месту које можеш да видиш на телевизији. После прилога на телевизији, просечна особа би се захваљивала Богу што не живи у тој земљи, несвесна, да само на неколико километара од ње, постоји свет који је, нажалост, подређен таквом начину живота. Или можда они желе да живе тако? Без уплитања странаца и људи који би да нешто више сазнају о њима.

У једном моменту очекивао сам да ће иза ћошка да излети БОПЕ и да реши ствар у своју корист. Међутим, није се десило ништа. Ово је ипак мирније од фавела у Рију и можда смо паметнији од њих. Можда код нас не постоји та количина драме, али је сигурно да се сличне ствари дешавају и овде и преко океана. Они, који живе испод Исуса можда не знају за нас, али ми знамо за њих и зато смо у благој предности. Већина суграђана нема појма да нешто тог типа постоји и код нас. Обично су незаинтересовани или су у пролазу ако реше којим случајем да иду ка Новом Саду старим путем. Док чекају на семафору, нису ни свесни да се са леве и десне стране налази посебан универзум са својим правилима која не важе за остале. Та правила нико не намеће, али сигурно постоје. Јер, зашто бих ја лагао да тражим вулканизера и зашто сам, први пут, видео неке ствари које су препознатљиве само у филмовима.

Нисам сазнао зашто се баш тај крај назвао по неком војном путу. Нисам сигуран да било шта, што је војне природе, може проћи тим уским улицама и да је војска икада имала интереса да нешто ту покушава. Додуше, сценографија је иста. Постоји по која запаљена кућа, или место које те подсећа на неку игрицу коју си играо као клинац. У томе и јесте проблем. Цео крај те подсећа на

нешто из прошлости док стварaш слике у глави које нису реалне. Не постоји ништа што је слично филму. Постоји само страх, борба за живот и сумња према сваком странцу. И не кривим их. Нико данас не воли да буде превише виђен. Превише смо изложени, а браћа успевају да сачувају приватност у ери у којој се све зна. Војни пут, или, просто речено, Нови град је место које не обилазиш током ноћи. Не зато што ће ти се десити нешто, већ ћеш помислити да се дешавају ситуације као на филму. А дешава се нешто горе од тога. А то је заборав.

1970
2021

PRODAJE SE
KUĆA
ЗАБРАЊЕНО
БАЦАЊЕ
ЖАРА!

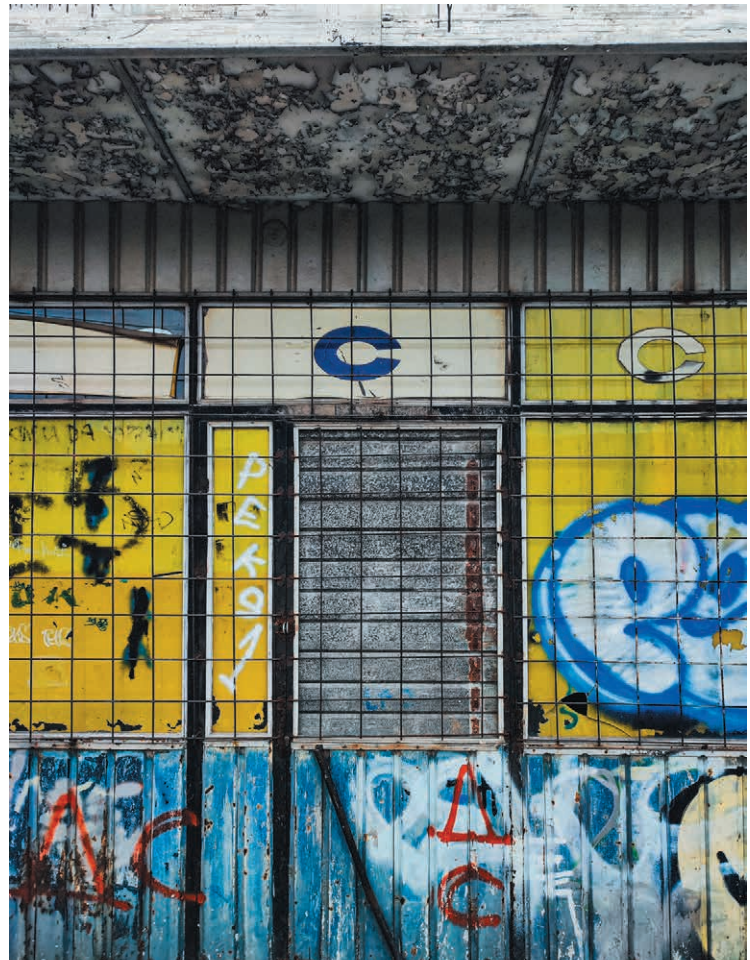

MEMPHIS
BLUE
MEMPHIS
MEMPHIS
MEMPHIS

ПАВИЉОНИ

Не чује се техно музика из сивих аутомобила, нити се чује пуцњава из аутомата. Макар те пуцњаве данас нису толико учестале као што су биле некад. Носталгичари и меланхолици би са неким уздахом и сетом спомињали и те пуцњаве и обрачуне. Говорили би како је некад постојао кодекс, како су људи знали шта раде и како је неко чудно витештво постојало у тој деценији. Меланхолик би се присетио и позадине на првим телефонима у боји. И на тој позадини, код већине клинаца, могао си да видиш Пинкија и Швабу у аутомобилу који се не чује, али ради. Постојале су и позадине са њима двојицом у фајеркама, али сам сигуран да је слика Пинкија који гледа у камеру нешто што је свако имао у свом телефону. Да не будем превише меланхоличан, тај филм и начин живота сам оставио по страни.

Обилазећи Павиљоне, покушао сам да избацим из главе реплике и покушавао сам да се суздржим, а да не покушам да пронађем зграду. И ма колико се трудио, налетео сам на њу. То је та. Помислио сам док сам гледао у улаз зграде. Могао сам да прочитам љубавне изјаве, политичке слогане који су стари неколико деценија. Могао сам да прочитам одштампано обавештење. Писало је да се врата не остављају отворена због могућег обијања. Можда се и није толико променила ситуација. Можда су само актери другачији, али се и даље јури за ловом која ко зна одакле је дошла. Трудио сам се да избегнем те локације и још више сам се трудио да ме сећање на време, које је одавно прошло, не преплави. И нисам успео.

Све је исто у Павиљонима. Осим станара који су остарили, све је остало као и пре тридесет година. Обијање станова је постала пракса, а станари су само још старији него што су били. И те зграде, које подсећају на неке интернате, санаторијуме или поправне домове, још више ти појачавају жељу да их посматраш како епски пропадају. Пропадају достојанствено. За неке зграде ти је жао што су пропале, али за ове имаш утисак као да су пропало и изграђене. Неко је сео за свој сто и рекао грађевинцу да хоће да му баш тако изледају. И сви га послушали.

Приметио сам да никад више графита кућних љубимаца нисам видео у свом животу. Од мешанаца, до расних паса, на сваком ћошку сам видео бар један мурал. Овде се можда смрт одомаћила појавом филма. Или је филм настао због превелике количине рокања и гаћирања које је тад било на врхунцу. Сви смо се гасирали после гледања филма и онај ко каже да није, и да нисмо схватили поруку филма, тај лаже. И на крају, све је лаж овде. И модерни контејнери и кладионице које раде скоро цео дан и семафори који не раде, све је лаж која те подсећа да су ово зграде које су прве никле на Новом Београду. Можда несвесно, али после тога настала је још једна грана људи. Не постоје више само стари Београђани, сада постоје и стари Новобеограђани. Занима ме само да ли су они вадили прсте да изгледа као утока или су живели мирним животом.

Да ли су се ти стари Новобеограђани шишали на брзо и да ли су и они патили што немају ваздушне ђонове. Тог дана их нисам видео. Да је жив, можда би Пинки седео у кладионици и гледао женски тенис. Можда би отишао далеко, а можда би на крају, као и свако, постао посланик. А мени је само једно одзвањало у глави.

Павиљони рођаци, Павиљони рођаци.

OBILA

САДРЖАЈ

АУТОБУСКА СТАНИЦА 11
БАЊИЦА 14
БЕЖАНИЈСКА КОСА 18
БЕЛЕ ВОДЕ 23
БОРЧА 28
БРАЋЕ ЈЕРКОВИЋ 32
БУВЉАК 37
ВИДИКОВАЦ 40
ВОЈНИ ПУТ 44
ДОЊИ ДОРЋОЛ 49
ЖАРКОВО 53
ЖЕЛЕЗНИК 59
ЗЕМУН ПОЉЕ 63
КАРАБУРМА 68
КАФАНА РЕД КРУЗ 73
КЊИЖАРА НА ЗЕЛЕНОМ ВЕНЦУ 76
КОД РАФЕ 78
КОТЕЖ 82
КПТМ 88
КОЊАРНИК 91
КУМОДРАЖ 2 95
ЛАБУДОВО БРДО 100
ЛЕДИНЕ 105
ЛОЖИОНИЦА 110
МАРИНКОВА БАРА 114
МЕДАК 3 118
МИЉАКОВАЦ 122
МИРИЈЕВО 2 127
НАСЕЉЕ СУТЈЕСКА 132
ОКРЕТНИЦА 50 137
ПАВИЉОНИ 140
ПАДИЊАК 146
ПЕТЛОВО БРДО 151
ПЕТАР ДРАПШИН 156
ПЛАВИ МОСТ 161
ПРАЗАН ЛОКАЛ 38. БЛОКА 164
ПРЕДУЗЕЋЕ 21. МАЈ 166
ПРИГРАДСКЕ ПРОДАВНИЦЕ 172
ПРОЛАЗ КОД ВУКОВОГ СПОМЕНИКА 176
РАКОВИЦА 179
САЈМИШТЕ 184
СЕЊАК 189
СКОЈЕВСКО НАСЕЉЕ 194

СРЕМЧИЦА 199
СТАРИ МЕРКАТОР 204
СТЕПЕНИЦЕ ИСПОД МОСТА 208
ТРАФИКА КОД ФРАНША 212
ХАЛО ГОВОРНИЦЕ 214
ЦЕРАК 216
ЧУКАРИЧКА ПАДИНА 221
21. БЛОК 225
45. БЛОК 229

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.163.41-3
908(497.11 Beograd)

РАДЕНКОВИЋ, Данило
Треш туризам : [алтернативни водич кроз Београд] / Данило Раденковић. - Нови Сад : Јеж издаваштво, 2023 (Нови Сад : Футура). - 240 стр. : илустр. ; 16 cm

Тираж 1.000. - Белешка о аутору: стр. 237.

ISBN 978-86-81972-08-3

COBISS.SR-ID 115419145

Без допуштења издавача није дозвољено репродуковање ниједног дела ове књиге.